

۱ مارت
۱۳۴۰

تورک تاریخ انجمنی

اون دردیجی سنه
نومرو ۲ (۷۹)

مجموعی

بیلیو غرافیا

Dr. FRIEDRICH KRAELITZ, OSMANISCHE URKUNDEN IN TURKISCHER SPRACHE, aus der zweiten Hälfte des 15 Jahrhunderts. Wien, Buchhändler der Akademie der Wissenschaften. 1922

« تورك لسانيه عثمانلي وثيقه لري ، اون بشنجي عصر ك صوك نصفه عائد ، مؤلفي : دوكتور فريدريخ قره ليج ، ويانه علوم اقا ده ميسي كتبخانه سي ، ۱۹۲۲ »

ويانه علوم اقا ده ميسي اعضاسندن دوكتور قره ليجك بونام آلتنه اخيراً مهم بر اثرى انتشار ايتدى . بو اثر ، اوتنه دن برى اهمال ايلديكمز ملي وثيقه لر عزمه آوسترياده نه درجه اهميت ويريلديكنى واضح بر صورتده اثبات ايديبور ، و صراحة ده كوستريبور كه ملي تاريخمزي علمى اساسله استناداً تدوين ايديه بيلمه من ايچين ، بيمه حال ، وقتيله كنديلريله سياسى و اقتصادى مناسبترده بولنديغمز دولترك اوراق خزينه لرينه مراجعت ايتك الزمدر . شمدي به قدر تصنيف ايديلن اوراق آره سننده واقعا چلبى سلطان نهد زمانه عائد دفترلر ظهور ايتمدر ؛ فقط بونلر تيار ، زعامت ، مطبخ وسائر دفترلريدر . سياسى مخبراتي احتوا ايدن احكام دفترلر هونز ظهور ايتمه مشدر . بناء عليه ملي تاريخمزي ايلك دورلرني بوتون حقيقتيله ياشاتا جق بو كي دفترلك فقدانندن متولد نقصاني ازاله ايچين آروبا پانتخترنده كي اوراق خزينه لرنده اوزون مدت تدقيقاتده بولونق ايجاب ايدر .

دوكتور قره ليجك اثرى فاتح سلطان محمد و ايكنجى بايزيد زمانلرنده را كوزه جمهوريته متعلق اولق اوزره جوار قاضيله وهرسك ابلى سنجاغى بك لرينه كوندريلن نشان هايون و توقيع رفيع هايونلرك فوطوغرافيلريله بونلرك شرحلردن عبارتدر . نشر ايديلن وثيقه لر ۲۴ عدددر (۱) . نومرولى وثيقه كه فاتح سلطان محمد طرفندن آق كرمان تاجرلرينك ادرنه ، بروسه و استانبولده تجارت ايتمه لرينه دائر ويريلن مساعده دن عبارتدر - (موسقوا) خزينه اوراقندن آلمشدر . (۲۴) نومرولو منزل فرماني ده ويانه كتبخانه مليسنده كي تورك وثيقه لري آراسندن انتخاب ايدلمشدر . تصنيف ايديلن اوراق آراسنده فاتح زمانه عائد برچوق فرمانلر و دفترلر ظهور ايتمدر (۱) . مع مافيه دوكتور قره ليجك نشر ايتديكي وثيقه لرده ملي تاريخمزه دائر مهم فرمانلردر . بو فرمانلرك بكرمى ايكي دانه سي را كوزه خزينه اوراقندن آلمشدر .

قره ليج ديبور كه : « استانبول خزينه اوراقى نه درجه تنظيم و قابل استفاده بر حاله

(۱) دارالفنون ادبيات فاكولته سي مجموعه سي ، آغستوس - تشرين اول ۳۳۹ نسخه

سنده : (احمد رفيق ، فاتح سلطان محمدك فرمانلري) مراجعت

كتيريليرسه كتيريليرين ، بو مسئلهده صلاحيتدار اولان ذواتك صوك سنه لرده يازدقلىرنه باقيليرسه ، بو ذكر ايتديكمز دوره دائر وثيقه ل اوراده يا هيچ يوق ويا پك آزدر . را كوزه خزينه اوراقدن ايسه ، تاريخ صره سيله تنظيم ايدلش پك چوق قيمتدار تورك وثيقه لرى واردر . بونلر صوك عصر ك اوتوز سنه سى مدتجه سابق آوستريا وماجارستان خاندان ، سراى و حكومت اوراقدن كه شمى بو ، حكومت خزينه اوراقدن در - تسليم ايدلشدى . آوستريا ماجارستانك انحلالى اوزرينه بو اوراقدن جنوبى اسلاو حكومته دور ايتك مجبورى حاصل اولمشدر . بو وثيقه ل ، اون بشنجى عصر دن اون طقوزنجى عصره قدر او زمانكى را كوزه جمهوريته عاقد اولوق اوزره بيكى متجاوزدر . هر وثيقه بر كاغده صارييدر ، و هر وثيقه نك مندرجاتى ده طيش طرفه ايتاليانجه يازيليدر . «

دوقتور قره ليچ ، فوطوغرافيليرنى نشر ايتديكى ۲۲ نشان هايون ايله توقيع ربيع هايونى بو وثيقه لردن انتخاب ايله مشدر . اترك باشنده بزده ديوان هايونك وظائفنه ، ديوان هايون اصطلاحنه ، توقيع هايونلر ك صورت انشاسنه ، اسكى فرمان تعبيرليرنه دائر اوزون و واقفانه بر مطالعه واردر . بو مطالعه دن آكلاشيلديفنه كوره را كوزه جمهوريته توركلر آراسنده كى محابرات و وثائق كاملاً تدقيق ايدلشدر . بو تدقيقات كوسترييور ك ، را كوزه ليلر ك توركلره مناسبانى روايه مستند اولارق غازى خونكار زمانندن باشلادىنى ادعا ايدلكنده ايسه ده ، موجود وثيقه ل بو مناسباتك ييلديريم بايزيد دورنده باشلادىنى صراحة اثبات ايدسيور . دوقتور ك موجود وثيقه ل اوزرنده كى تدقيقاتنه نظراً دها يدنجى عصر مجريده ، سلجوقيلر ك انقراضى اوزرينه تشكىل ايدن منتشا و آيدن اوغوللىرى كى تورك بلكرى (بلاط ، ميلهت) و (آياثلوغ ، نهفه زوس) دن را كوزه به جوبات سوق ايدرلردى . ۷۹۴ سنه سى مايسنك ۱۲ نجى كونى را كوزه جمهوريتى ته ثودور كيلراينى سفارته ييلديريم بايزيده كوندرمشدى . وظيفه سى ، توركلر طرفندن اسير ايديلن بعض را كوزالى تاجرلر ك عفوئى رجا ايله مكدى .

را كوزه خزينه اوراقدن ۷۹۹ تاريخلى بر منزل امرى واردر . بو ده كوسترييور ك ، را كوزه ليلردن مهم برذات توركيه دن را كوزه به كلشدر . ۸۰۰ سنه سنده ييلديريم بايزيد را كوزه ليلر ك توركيه ده تجارت ايتهليرنه مساعده ايتمشدر . را كوزه به كوندريلن ايلك تورك ايلچيسى فيروز بكدر . بوذات ۸۰۳ تاريخنده را كوزه به واصل اولمشدر . را كوزه ليلر ك توركيه به كوندر دكلرى ايلك بويوك سفارت هيئتى ۸۳۴ ده در ، يعنى صراد ثانى زماننده در . بو هيئت پادشاهه (فله) ده ملاقى اولمش وادرنده (۶ كانون اول ۱۴۳۰) تاريخيله تنظيم اولونان ايلك تجارت امتيازنامه سنى آلمشدر . صربستان كاملاً توركلر طرفندن فتح ايديلنجه ، بالقانلرده كى تجارتك سكتهدار اولماسنى قطعياً ارزو ايتمين جمهوريت ، باب عالي به سنوى ۱۰۰۰ دوقه آلتونى و برمه به موافقت ايتمشدر (۸۴۶) . ايكى سنه صوكرا (۸۴۸) صرب دسپولى ژورژ برانقو وچ صربستانى استرداده موفق اولونجه ، را كوزه ليلرده وعدليرنى طوماربه رقى و بركى كى كمشلر ، و ۸۶۴ ده صربستان صورت قطعيله فسخ ايديلير ايدلر ، توركلره دائمى صورته خرجكذار اولمشلردر . و نديكليلر ك خرجكذارلقلرى

سليم ثالث زمانه قدر (۱۲۱۹) دوام ايتمندر (۱).

رسمی وثیقه‌لر بزمده را کوزه‌نک آدی (دوبروونیک) و (دوبروونیک) در. بمضاً (دوبره‌ونیک) و (دوبروونیک) صورت‌نده یازلدینی وارد. دوبروونیک و بردیکی خراج «عادت قدیمه موجبنجه اون اکی بیک بشیوز سکه فلوریدن» عبارتدر. خزینه اوراق مهمه دفترلرنده (فی ۱۶ شوال‌المکرم سنه ۹۷۱) تاریخیه روم ایلی قاضیلرینه یازیلان اوزون برحکم وارد. بو حکم، دوبروونیکه ویریلن تجارت عهدنامه‌سنک کافه موادینی شاملدر.

اوزمانلرد دوبروونیکلردن اولجه یوزده ایکی آقچه کمرک آلینیرمش. سوکرا بومقدار یوزده بشه چیقارلمشده، بالاخره ایلیچیلرینک رجاسی اوزرینه تکرار یوزده ایکیه ایندیرلش. استانبول، ادرنه و بروسه مستثنی اولق اوزره تورکیه‌نک سائر ممالکنده صادقلری متاعلرک کورسوکلری اوچ ییل مدته اوچ یوز بیک آقچه مقاطعه‌یه ربط ایدیله‌رک آلتی آیده بر اللی بیک آقچه خزینه عامریه تسلیم ایدیله‌سی تکلیفنده بولومشدر، بو تکلیفده قبول ایدیلس، عهدنامه‌ده کی شو ماده‌لر بالخاصه جالب دقتدر:

«دوبروونیکدن بر کمنسه ممالک محروسه‌یه کلوب بونده سرد اوله، متروکاتنه بیت‌المال دخل ایتیه، ورثه‌سی کلوب قبض ایده و عداوت اوزره اولان کافر ایللردن مذکورلرک ولایتلرینه و تجارت‌ه کلور ایسه هیچ احد مانع اولیه و کندولری ممالک محروسه‌دن کمنسره زیان ایدر ایسه درگاه معلومه عرض اولنه. کرکی کی حقلرندن کلنمب اذیتلری تضمین اولنه». دوقتور قره‌لیچک نشر ایتدیکی وثیقه‌لرک اک اسکسی ۵ رجب ۸۶۰ تاریخیدر. بو وثیقه موسفوا خزینه اوراقنده در. منی بوجه آتیدر:

«محمد بن صراد خان مظفر (دائماً) نشان هایون حکمی اولدرکه شمدکی حالده مفخرالاصراء المتحیز بغدادان ایلی بکی پترو بودآله بارشقلیق ایدوب آرادن دشمنلنی کوتردوم و بیوردوم کی آنوک ولایتلرندن آق کرمانده اولان بازارکانلر کیلریله کلالر ادرنده و بروساده و استانبولده خلقه معامله و مبابیه ایدوب بازارکانلق ایده‌لر کلکده و کتمکده بنوم بکلرمدن و سوباشولرومدن و سپاهیلرومدن و قوللرومدن هیچ بریسی بولرلرک جاننه و باشنه و ماننه ضرر و زیان کتورمیه والا حکومه مخالفت ایدوب بر وجهله مضرت ایداچک اولولارسه کی ایشتم قول کوندروب عظیم بلایه اوغرادرین بلش اولالر بی تحقیق بلب اعتمادقلالر تحریرا فی خامس رجب المرجبه سنه ستین وثمانه بیورت شهردنیک»

بایزید ثانی‌یه عائد اولق اوزره نشر ایدیلسن صوک توقیع رفیع هایونک تاریخیه ده

(۱) دوبروونیک جمهوریتی ۱۱۰۶ده بویورکی‌نی ویره‌میه‌جک برحاله ایدی. هرسنه ۱۲۵۰۰ آلتون ویریورلردی. «حرب متادی و تسلط‌اعادی ایله ضعیف‌الحال اوللریله بر قاج سنه‌دبرو اداسنه مجال بوله‌مدقلرندن و دغدغه محارباتک اندفاعنه‌دک اقتضا ایدن خراجلری عفو اولتمق باینده نیاز ورجالری تقدیم بو مقابله‌ده خزینه عامریه سکسان بش کیسه آقچه تسلیم ایتشدر ویدلرینه بونی متضمن خط هایون‌آلشلردی. راشد، جلد ۳، ص

(اوایل شهر محرم الحرام سنه ثلث و تسعمائه) در . بولردن باشقه، ویانه خارجیه نظارتی خزینه اوراقنده اسلاوجه یازیلش تورك وثیقه لری واردرکه ، بولردن ۹۰۶ تاریخلی وثیقه (تاریخ عثمانی انجمن مجموعهسى ، نومرو ۳۵) ده مندرجدر . فی الحقیقه ، دیوان هایوندن یازیلان حکملر یالکیز تورکجه یازیلمازدی . رومجه ، لاتینجه ، خروآتجه ، فارسی و عربجهده یازیلیردی . دو بروونیک جمهوریتی طرفندن ویریلن خرجلرک مجتلری تورکجه و خروآتجه ، وندیکایلره و نادراً را کوزه لیلره ویریلن عهدنامه لر لاتینجه و خروآتجه یازیلیردی . متلا ایران شاهلرینه کوندریلن نامه لرك فارسی ، مکه شریفلرینه کوندریلن نامه لرك عربجه یازیلماسى کبی . بوده اثبات ایدرکه او عصرده دیوان هایونده مختلف لسانلری یازوب اوقوسایه قادر ذوات واردی .

دوقتور قره لیچک اثری بزم ایچین هم شایان استفاده ، همده موجب عبرتدر . حرب عمومیشدن سوکرا آوستریانک حالیه تورکیه نك حالی بربرندن پک فرقلی دکلدی . اوراده علم و معرفت اربابی ممکن اولان منابعدن استفاده ایدرک اللرینه کچن محدود وثیقه لری علمی تحلیللرله نشر ایدیورلر . بناء علیه بزمده ، الیزده میلیونلرجه بولونان و ملی تاریخیمزی یاشانا جق اولان قیمتدار وثیقه لری منتظماً نشر ایتمه منر ایجاب ایدر .

احمد رفیق